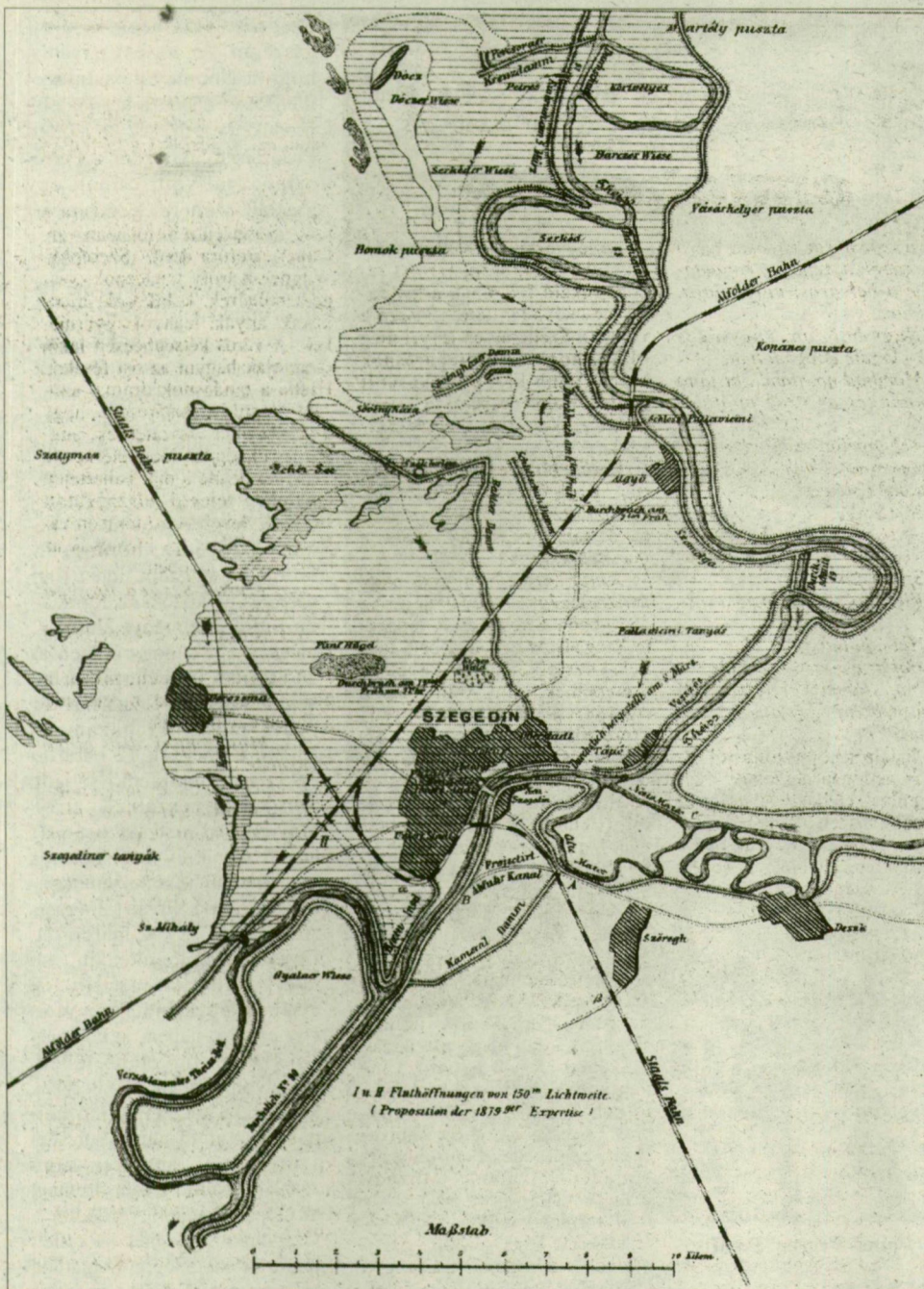

Petőfi Sándor A Tisza

Nyári napnak alkonyulatánál
Megállék a kanyargó Tiszánál
Ott, hol a kis Túr siet beléje,
Mint a gyermek anyja kebelére.

A folyó oly símán, oly szelíden
Ballagott le parttalan medrében,
Nem akarta, hogy a nap sugára
Megbotolják hajjai fodrába'.

Síma tükrén a piros sugárok
(Mint megannyi tündér) táncot jártak,
Szinte hallott lépteik csengése,
Mint parányi sarkantyúk pengése.

Ahol álltam, sárga főveny-szőnyeg
Volt terítve, s tartott a mezőnek,
Melyen a levágott sarju-rendek,
Mint a könyvben a sorok, heverték.

Túl a réten néma méltóságban
Magas erdő: benne már homály van,
De az alkony üszköt vet fejére,
S olyan, mintha égne s folya vére.

Másfelől, a Tisza tulsó partján,
Mogyoró- s rekettye-bokrok tarkán,
Köztük egy csak a nyílás, azon át
Látni távol kis falucska tornyát.

Boldog órák szép emlékeképen
Rózsafelhők usztak át az égen.
Legmesszebből rám merengve néztek
Ködön át a mármarosi bércek.

Semmi zaj. Az ünnepélyes csendbe
Egy madár csak néha fütttyentett be.
Nagy távolban a malom zugása
Csak olyan volt, mint szunyog dongása.

Túlhan, vélem átellenben épen,
Pór menyecske jött. Korsó kezében.
Korsaját mig telemertette,
Rám nézett át: aztán ment sietve.

Ottan némán, mozdulatlan álltam,
Mintha gyökeret vert volna lábam.
Lelkem édes, mély mámorba szédült
A természet örök szépségétül

Oh természet, oh dicső természet!
Mely nyelv merne versenyezni véled?
Mily nagy vagy te! mentül inkább
hallgatsz,
Annál többet, annál szebbet mondasz. –

Késő éjjel értem a tanyára
Fris gyümölcsből készült vacsorára.
Társaimmal hosszan beszélgettünk.
Lobogott a rőzseláng mellettünk.

Többek között szóltam én hozzájuk:
„Szegény Tisza, miért is bántjátok?
Annyi rosszat kiabáltak róla,
S ő a föld legjámorabb folyója.”

Pár nap mulva fél szenderegésmből
Félrevert harang zugása vert föl.
Jön az árvíz! jön az árvíz! hangzék,
S tengert láttam, ahogy kitekinték.

Mint az örült, ki letépte láncát,
Vágtatott a Tisza a rónán át,
Zúgva, bögve törte át a gátot,
El akarta nyelni a világot!

Kétszáz éve született Vásárhelyi Pál, a magyar reformkor mérnöke, aki orosz-lánrészt vállalt az alföldi folyók szabályozásában, megteremtve a biztos alapot az Alföld jövőkére.

Szepesolasziban 1795. március 25-én látta meg a napvilágot, ahol édesapja tanítómester volt. A fővárosban szerzett mérnöki oklevelet. A fiatal tehetségre Széchenyi István figyelte föl, akit már 1819-ben Nagyváradon a Tisza, a Körösök és a Berettyó folyók árvédelmi jellegű fölmérésével bíztak meg. A reformkor lángelékű apostola, akinek munkájában műszakilag jártas tanácsadó volt szüksége, magával vitte angliai tanulmányútjára is. Együtt dolgoztak a nagyszabású al-dunai víziút építésében, a Fertő lecsapolásában, de Széchenyi bevonta őt a Lánchíd tervezési és építési munkálataiba is.

Vásárhelyi Pál első tudományos munkája latin és német nyelven jelent meg Pesten, 1827-ben, melyben („Introductio in praxim triangulationis”) tanúságot tett a háromszögelésben való kiváló és gyakorlati jártasságáról. A nemes gróf barátja és munkatársa szerepé-

A szülőház Szepesolasziban

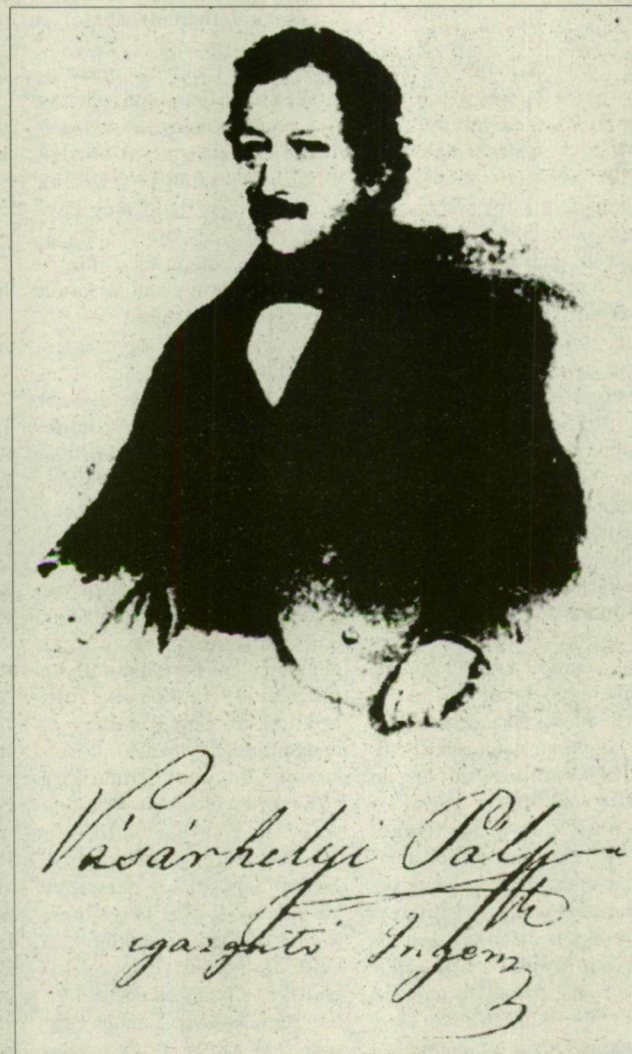
A Tisza újjáteremtője Kétszáz éve született Vásárhelyi Pál

ben vett részt az 1833-tól kezdve három évig tartó dunai helyzetrajz-felmérésben. Jelentős volt a „Traján művei az Aldunán” című tanulmánya (1838). „...a nép nem vala még olyan hatalmas földünkön, mint a római, de nem is hagyá erejének és dicsőségének egyik sem annyi jelét... ha romok is azok, de épen ezek óriási volta s építésük merészsége, gyakran a most ismert eszközök hiányával adta tanuját óriási nagyságának s megtörhetetlen akaratának...” – írja.

1842-ben tartja akadémiai székfoglalóját a „Berettyó vízének hajózhatóvá tételéről” címen. Ezekben az említett munkálatokban már jóval megelőzte korát.

Mint a „Nemzeti Tudós Társaság”-nak tagja s a „Tiszavölgyi Társulatnak” igazgató főmérnöke, élete jelentős részét a Tisza szabályozásának szentelte. Erre a munkára feltétlenül szükség volt. Az ország második legnagyobb fo-

lyójának elhanyagoltsága, rengeteg kanyarulata lehetetlenné tette a hajózást s a környék mezőgazdasági művelését. 1831-ben készítette el Szeged és környéke német nyelvű térképét, 1845-ben pedig fölvázolta főművét a folyó szabályozására s a Tisza völgy ármentesítésére vonatkozó nagyszabású tervét, melyben az árvízvédelem s a belvízvéd-

dekeit egyformán figyelembe vette.

A Tisza szabályozásának kivitelezését azonban sem ő, sem az olasz kiváló – a Pó vize szabályozásának alapos ismerője s kidolgozója – Pietro Paleocapa, Vásárhelyi ellenlábasa nem érthették meg. A szabályozás munkálataira csak a XIX. század második felében kezdtek hozzá. Paleocapa a fősúlyt a folyónak töltések közé való

szorítására helyezte. Vásárhelyi ezzel szemben az átvágásoknak a híve volt. (A későbbi munkálatok során a két tervet összehangba hozták.)

Vásárhelyinek sokat kellett küzdenie különösképp az érdekelt földbirtokosokkal, de szakmai körökben is sok ellenzője akadt. A szabályozás folyamán Vásárhelyi terveit veték alapul, de minthogy az átvágásokat nem állami, hanem jórészt magánkezdeményezésből fedezték s végezték, eltértek a kijelölt gátrendszer kiépítésétől. Ennek szomorú következménye lett a tiszai árvizek sorozata, ami 1879-ben Szeged városának pusztulásával tetőzött. A szabályozást a század 90-es éveiben fejezték be, az utolsó kanyarulatot éppen Szeged alatt vágta át.

A Tisza szabályozásának következtében folyónk nemcsak megrövidült, s nyílt ártere 20 ezer négyzetméterrel mintegy másfél ezerre csökkent, hanem ezáltal 3 millió kataszt-

rális hold vált mezőgazdaságilag művelhetővé.

Az örökös harc felőrölte szervezetét. 1846. április 8-án, az egyik társulati ülésen támadt heves vitája közben beállott szívgörcs okozta halálát.

A gyászbeszédet az Akadémia főtitkára, Toldy Ferenc tartotta. A nagy mérnök tragikus halála alkalmából kiadott közövényen az aláírások között, Széchenyi neve alatt akkori nemzeti életünk nagyságai szerepelnek.

Vásárhelyi Pál érdeme, hogy a reformkor ellentmondásos keretei közt is tudott az utókor számára hasznosat alkotni. A lápok világa s az ezzel járó betegségek aránya csökkent – a nyomorúságos életkörülmények eltűntek a Tisza völgyéből.

1905-ben avatták föl Szegeden Mátray Lajos alkotását, mint az ország – s talán Európa – első köztéri mérnök-szobrát. 1966. április 8-án nyitották meg a Móra Ferenc Múzeum kupolacsarnokában, halálának 120. évfordulóján, a Vásárhelyi Pál emlékkiállítását.

Cs. Gy.

Vásárhelyi Pál, kinek hat évvel
előtt Szeged városában –
jött. Hozzáim közt 7
kor estre... a kis Habsburg
szülőjében – is emlékeztet
jó módra a nagy Waltheim
/Móra Ferenc/ s is jött
el az emlékező órák
Szeged városában

Széchenyi levele